

Відгук

офіційного опонента

Лисенкової Владлени Віталіївни

на дисертаційну роботу Чернігової Тетяни Леонідівни

«Філософсько-антропологічний вимір творчої спадщини М. Метерлінка»

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури

Тема, яка досліджується у роботі, є дуже актуальною в наш час. Пошук нових засад духовності, нових цінностей і підходів до життя відрізняють саме наше сьогодення. Криза, означена ще на межі XIX і XX століть, набула нових чинників і зворотів, але не є подоланою. Вона зазнала нових обертів і протиріч, нових глобальних змін і проблем, але все ще потребує глибинних і всеосяжних розвідок.

Звернення до надбань бельгійського драматурга і філософа, відомого представника символізму Моріса Метерлінка не викликає здивування. Його спадщина є дуже співзвучною нашому періоду культури. Незважаючи на те, що він працював з восьмидесятих років XIX ст. по сорокові роки XX ст., підіймав теми, які заслуговують на увагу і у теперішній ситуації. Філософія завжди розмірковує саме над тими вічними питаннями, що і М. Метерлінк: Бога і людини, сенсу життя, смерті, відчаю і самотності, щастя і страждання.

Безумовно, він розглядає цю тематику з позицій філософської антропології, екзистенціальних роздумів. Але треба відмітити близькість міркувань М. Метерлінка і до персоналізму. Ця теїстична тенденція, як відомо, вивчає особистість і її духовні пріоритети як вищі сенси земної цивілізації. Авторка дисертації звертається, наприклад, до Ф. Достоєвського, який започатковує персоналізм в Росії, і вказує близькість ідей М. Метерлінка до поглядів російського письменника. Хоча, на жаль, не проводить лінії персоналізму у творчості самого М. Метерлінка. Також,

можливо побачити схожість думок М. Метерлінка і Е. Левінаса. Останній проголошує щодо комунікації, де зустріч Я і Ти в єдність Ми створює особливий досвід – діалог душ, який йде «по той бік слів і систем».

Але у цілому, авторка дисертаційного дослідження здійснює системний філософсько-культурологічний і філософсько-антропологічний аналіз творчості М. Метерлінка. Тому робота органічно вписується в рамки комплексної наукової теми «Трансдисциплінарні дослідження в науці і культурі» (державний реєстраційний номер 0115U001701), яка розробляється на кафедрі теорії культури і філософії науки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Ми можемо говорити про новизну отриманих результатів. Дисертант виокремлює філософсько-антропологічні смисли, на базі яких створюється драматургічна, літературна і філософська система М. Метерлінка. Безумовно, глибина будь-якого творіння мистецтва багато в чому залежить саме від філософських підвалин, на яких формується твір. І актуальність подібного дослідження є сьогодні наявною.

Важливо, що дисертантка долучає до розгляду значну джерельну базу. Це літературознавчі і театрознавчі роботи, праці з філології, культурології, філософії, етики та естетики. Такий підбір вказує на міждисциплінарний потенціал дослідження, але сама робота побудована у руслі спеціальності 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури.

Структура роботи Т.Л.Чернігової є достатньо чіткою. Важливим виступає те, що авторка дуже гармонійно поєднує між собою усі розділи дисертації, які послідовно розкривають архітектоніку дослідження. У ракурсі саме цієї проблеми таке завдання є складним, тому що питання, які досліджуються, відносяться до різних періодів, творів і тем у творчості М. Метерлінка.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади дослідження творчості М. Метерлінка» присвячений розгляду історії досліджень

спадщини великого бельгійця, методологічним засадам роботи, будуванню специфічного апарату майбутнього культурфілософського аналізу.

У другому розділі «Творчість М. Метерлінка у предметному полі антропології та філософії культури» вивчається специфіка духовної атмосфери епохи, її антиномічний характер, коли формувався світогляд майбутнього майстра. Тут також представлені посилання на філософські течії, що вплинули на погляди митця. Здебільшого, безумовно, це ідеалізм, який є близьким до містично-іраціональних настроїв межі ХІХ-ХХ ст. Важливо, що саме він сприяв розвитку символізму М. Метерлінка. Дуже логічним є звернення до російського символізму і філософії Срібного століття, з якими у нього є багато спільних тем і роздумів.

Третій розділ «Філософія смерті та антропологізм образно-символічної системи М. Метерлінка» представляє динаміку змін позицій у його творчості з приводу теми смерті. Авторка дисертації показує формування філософії трагічного, зростання впливу християнських образів та мотивів у творчості М. Метерлінка.

У четвертому розділі «Філософія життя» М. Метерлінка» йдеться про його «теорію мовчання», що споріднює творчість драматурга і письменника з православним ісихазмом. Розкривається сутність «містичної моралі» майстра. А також звертається увага на «натурфілософські» погляди М. Метерлінка, де він порівнює світи природи і людей, дотримання у їх рамках законів, наданих Творцем.

Дисертацію Т.Л. Чернігової можливо вважати цілісним і оригінальним дослідженням. Але доречно буде зробити певні зауваження до даної роботи.

1. Хоча філософсько-антропологічний вимір творчої спадщини М. Метерлінка дисертантка розкриває, безумовно, повно і глибоко, але у роботі був би доречним спеціальний підрозділ про трансформацію образу людини у світорозумінні майстра: від маріонетки до живої людини, від істоти, враженою смертю та трагізмом буття до особистості, повної життя і оптимізму. Це б збагатило саме

філософсько-антропологічний ракурс дисертації, бо М. Метерлінк завжди бачив у центрі свого художнього світу саме людину.

2. Дисертантка наголошує у авторефераті (с. 6, 7), «що світогляд М. Метерлінка визначався, з одного боку, католицьким вихованням і власними духовними пошуками, які вплинули на становлення його життєвого світу, а з іншого – станом європейського суспільства останньої чверті ХІХ ст. з панівними в його духовній атмосфері традиціями секуляризації, атеїзмом, раціоналізмом, ідеєю суспільного прогресу, посиленням ролі науки». У тексті дисертації бажано було б більш детально звернути увагу на це протиріччя і показати глибше вплив на його творчість саме атеїстичних, раціоналістичних, сциентичних і епістемологічних мотивів епохи.
3. Як я вже раніше вказувала у тексті відгуку, можливо було показати персоналістські елементи у творчих підходах М. Метерлінка, їх спорідненість з тенденціями філософії ХІХ і ХХ ст.
4. У роботі було дуже доцільним провести порівняльний аналіз світоглядних позицій М. Метерлінка і світосприйняття української філософії і літератури. Авторка згадує В. Винниченка, М. Гоголя у тексті, але ідеалістичні, ірраціоналістичні, релігійно-містичні мотиви дуже притаманні у великій мірі українському філософуванню і багатьом літературним підходам. Такий аналіз зробив би дослідження більш масштабним і комплексним.
5. Потребує чіткішої авторської позиції розрізнення термінів «Таїна» і «таємниця».

Загалом ці зауваження не знижують високого професійного рівня роботи і носять характер побажань.

Дане дисертаційне дослідження порушує важливі питання не тільки у суто теоретичному плані, але й у практичному ракурсі, робить певний внесок у розвиток сучасної філософії. Теоретичні положення дисертаційної праці можуть бути використані при викладанні лекційних курсів з філософських

дисциплін. Але необхідно означити перспективність і значущість роботи у можливості міждисциплінарних розвідок з цієї теми.

Дисертація є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу – дослідити філософсько-антропологічні складові у творчості М. Метерлінка.

Можливо констатувати достовірність і новизну висновків у роботі. Зміст дисертації знайшов відображення у відповідних публікаціях авторки, в яких розкрито основні ідеї дослідження. Автореферат відповідає структурі і змісту роботи.

Отже, актуальність та обґрунтованість наукових положень, висновків дають підставу вважати, що дисертація Чернігової Тетяни Леонідівни «Філософсько-антропологічний вимір творчої спадщини М. Метерлінка» відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури.

Доктор філософських наук, доцент,

доцент кафедри гуманітаристики та мистецтвознавства

кафедри мистецтва та інформаційних технологій

Київської державної академії культури

В. В. Лисенкова